

KONU 18. YÜZYIL - 19. YÜZYIL FELSEFESİNDE ÖRNEK DÜŞÜNCE VE ARGÜMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ (J.J. ROUSSEAU)

J. J. ROUSSEAU

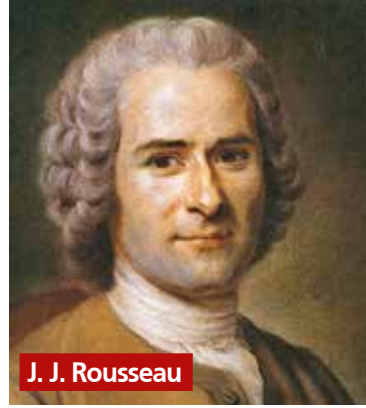
J. J. Rousseau, 1712-1778 yılları arasında yaşamış ünlü Fransız düşünürdür. İnsan doğasına ilişkin çözümlemesiyle, insanın özünü itibarıyla iyi olduğu görüşü ve toplumsal sözleşme öğretisi ile ünlüdür. «Toplum Sözleşmesi» adlı eserinde Rousseau toplum düzeninde güvenilir, haklı bir yönetim kuralı bulunup bulunamayacağı konusundaki düşüncelerini dile getirir. «Toplum Sözleşmesi» gelecekte Fransız İhtilali için bir slogana dönüşecek şu cümle ile başlar: 'İnsan özgür doğar oysa her yerde zincire vurulmuştur.'

Aydınlanma filozofu olmasına rağmen aydınlanma filozoflarından farklı fikirler öne sürmüştür. Aydınlanma ile erdemin yerine zeka ve bilgiçliğin geçtiğini bu nedenle insanların doğa durumundaki masumiyetlerini kaybettiklerini öne sürer. İnsan bir şeyleri reddedip kabul edebilir. Seçim yapabilir olması onu özgür kılar. Özgürlük insanın tinselliğinin en açık göstergesidir.

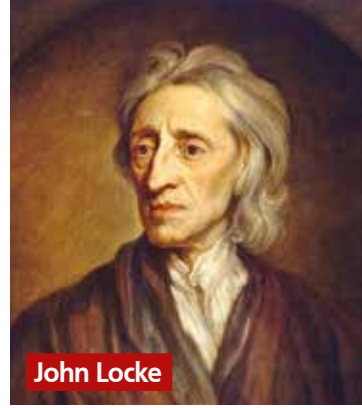
Rousseau'ya göre insanın toplumsallaşma süreci dört aşamada gerçekleşir.

I. Evre: Geçmişte insan doğada özgürce bireysel yaşam süren bir canlıdır. Bu dönemi «doğa durumu» olarak adlandırır Rousseau. Doğa durumunda insanlar eşittir. Bu insanı hayvanlardan ayıran iki fark vardır: Birincisi irade özgürlüğü ikincisi ise kendi kendini geliştirebilme özelliğidir. Doğa durumunda insanlar merhametli, iyi ve empati duyabilen yardımsever canlılardır. Daha sonra bir takım doğa olayları nedeniyle zorunluluk sonucu insanlar bir araya gelmiş ve toplulukları oluşturmuşlardır.

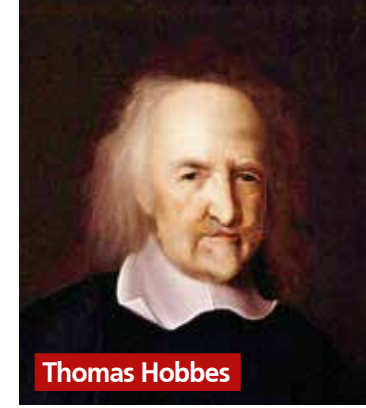
Rousseau ile Hobbes doğa durumundaki insanın davranışları konusunda farklı düşünür. Hobbes insanların doğa durumunda

J. J. Rousseau

John Locke

Thomas Hobbes

eşit yaratıldıklarını ancak bu eşitliğin fiziksel gücü ya da zihinsel yeteneği kapsamadığını ileri sürer. Doğa durumunda tahakküm etme ve ölümden kaçınma arzusu temel motiftir. Hobbes'a göre bu dönemde insanlar arasında güç kullanma ve amacını gerçekleştirme isteği vardır. Rousseau doğa durumu konusunda Hobbes'tan çok farklı düşünür. İnsan doğa durumunda iyidir. Ancak uygar insan yıkıcı, çıkarıcı eğilimlere sahiptir. Doğa durumu kavramını kullanan bir diğer düşünür ise J. Locke'tur. Locke da doğa durumu konusunda Hobbes'tan farklı düşünür. Locke'a göre bu dönem bir savaş durumu olarak karakterize edilemez. Doğa durumunda bütün insanlar eşittir. Ona göre, doğa durumunda özgürlük eşitlikten çıkar.

II. Evre: Tekniğin keşfedildiği dönemdir. İnsanın, ürünlerini doğadan gelebilecek zararlara karşı korumaya çalışmak amacıyla aletlerden yararlanmaya başladığı dönemdir.

III. Evre: Bu dönemde insan tarım ve madencilik faaliyetlerine başlamıştır. İnsanlar tükettiklerinden fazlasını üretmeye başlamışlardır. İş bölümü ortaya çıkmıştır. Rousseau, işbölümünün ürünlerin çeşitlenmesi yanı sıra yapay bazı ihtiyaçların ortaya çıkmasından da sorumlu tutar. İş bölümü

doğal bir eşitsizlik ortaya çıkarır. Güçlü ve zeki insanlar daha fazla üretip daha fazla kazanırlar.

IV. Evre: Bu evrede yoksullar ve zenginler olmak üzere iki sınıf ortaya çıkmıştır. Toplum bu şekilde kurulduktan sonra bilgi, sefaletin temel aracına dönüşmeye başlamıştır. İnsan zekası daha fazla zenginleşebilmek için diğerini bertaraf etmenin yollarını öğrenmiş ve insan başkaları için yaşayan bir varlığa dönüşmüştür. Bu fiziki bir bağımlılıktan öte kendini diğerleri ile karşılaştırmayı öğrenmiş olmasından gelen bir bağımlılıktır. İnsan bu evrede tamamiyle özgürlüğünü kaybeder. Merhamet duygusunu da özgürlüğü ile birlikte kaybetmiştir. Artık insan her yerde zincire vurulmuştur.

Rousseau, «Toplum Sözleşmesi» adlı eserinde insanları olduğu gibi kabul ederek devletin ya da iyi idarenin nasıl olabileceğini araştırır. Her bireyin topluma tüm haklarıyla bağlanacağı tüm yurttaşlar tarafından yönetilen alternatif bir sivil toplum önerir. Birey genel iradenin otoritesini kabul ederken, sadece bütüne katılmakla kalmayıp kendisi için koymuş olduğu yasaya uyarak da özgürlüğe erişir. Toplum sözleşmesinde amaç her üyenin itaat edeceği ve geçmişte olduğu

kadar özgür olacağı bir toplumsal düzendir. Rousseau'nun toplum sözleşmesi görüşü Hobbes'tan farklıdır. Hobbes'ta bireyler sözleşmeye taraf değillerdir. Kendileri dışında bir güce haklarını teslim ederler. Rousseau'da ise bireyler kolektif alınan kararlara ortaklırlar. Bu genel iradedir. Genel irade ile yurttaşların ortak çıkarlarını, toplumun genel iyiliğini anlatmak ister. Bu haliyle tüm yurttaşları tarafından yönetilen alternatif bir sivil toplum önerir Rousseau. Locke birey haklarını ve mülkiyeti koruyan iradede bahsederken Rousseau herkesin haklarını herkesin katılımıyla eşit şekilde koruyacak bir genel iradede bahseder. Birey, tüm haklarından vazgeçerek onu genel iradeye, egemen varlığa devretmelidir. Birey yasama sürecinde yer alacağı için eşitsizlik ve adaletsizlik ortadan kalkacaktır ve bu şekilde bir başkasının iradesine tabi olmayacaktır. Montesquieu'ye göre özgürlük, kuvvetler arasındaki ayrılık ve dengeye bağlıdır. Ancak bu şekilde birey kendini güven içinde duyduğu, kalp huzuru diye tanımladığı özgürlüğü yaşayabilecektir. Rousseau gibi Montesquieu da Hobbes'un doğa durumundaki insan görüşüne karşı çıkar. Hobbes'a katıldığı nokta toplum sözleşmesi fikridir. Montesquieu'ya göre savaş ve saldırganlık ancak toplum kurulduktan sonra ortaya çıkmıştır. 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl filozoflarının düşünceleri yazılı eserlerin hızla basılıp çoğaltılmasının sonucu olarak halka ulaşmıştır. Rousseau'nun eserlerini halkın anlayabileceği bir şekilde kaleme almış olması onu kısa sürede bilinen bir filozof haline getirmiştir. Fransız İhtilali'ne gidilen yolda bu dönem düşünürlerinin etkisi yadsınmaz. Özellikle özgürlük sorunu bağlamında genel irade, eşitlik ve adalet kavramlarını işleyen filozoflar ön plana çıkmıştır. Felsefi düşünce toplumsal, kültürel değişimlere zemin hazırlamıştır.

SORULAR:

1. "İnsan özgür doğar ama kendini zincire bağlanmış olarak bulur." diyen Rousseau, "Toplum Sözleşmesi" adlı eserinde insanın, devletin yasalarına itaat ederken aynı zamanda birlikte özgür yaşamının olanağını sorgular. Bu sorunun çözümünü Rousseau bireyin kendisini bütün haklarıyla toplumun tümüne bağlamasında bulur. Bütünün iyiliğini göz önünde bulunduran bir duyguyla ve siyasi bilinçle topluma bağlanan birey, kaybettiği doğal özgürlüğünün yerine yasal özgürlüğü koyabilecektir.

Buna göre Rousseau için bireyin özgürlüğü aşağıdakilerden hangisiyle sağlanabilir?

- A) Doğa durumuna dönülmesiyle
- B) Genel iradeye bağlanmayla
- C) Kendi öz çıkarlarını gerçekleştirilmesiyle
- D) Devletin başlı başına bir amaç olmasıyla
- E) Bireyin temel haklarından vazgeçmesiyle

Cevap: B

2. Bu dönemde Fransız İhtilali ve Sanayi İnkılabı gerçekleşmiş ve buna bağlı problemler tartışılmıştır. Özgürlüğü engellediği düşüncesiyle siyasi ve dinî otoritelere karşı çıkmış ve düşünce özgürlüğü desteklenmiştir. Akla güven duyulmuş ve akılcı düşünce çoğalmıştır.

Verilen açıklama felsefi düşünce açısından aşağıdaki dönemlerden hangisine ait olabilir?

- A) MÖ 6 - MS 2. yüzyıl
- B) MS 2 - MS 15. yüzyıl
- C) 15 - 17. yüzyıl
- D) 18 - 19. yüzyıl
- E) 20. yüzyıl

Cevap: D

3. 18 - 19. yüzyılda düşüncelerin oluşturulması ve bunların aktarılması felsefenin dışına çıkmış, sanat ve edebiyatla yeni anlatım yöntemlerine başvurulmuştur. Filozof ve aydınlar eserlerinde akıl, deney, ilerleme,

siyaset, insan hakları, adalet, eşitlik gibi kavramları ele almışlardır. Bu dönem yapılan entelektüel tartışmalar gazete ve dergilerde yayımlanmış, kitap olarak basılmıştır. Yapılan tartışmaların toplumun tüm katmanlarına yayılması Fransız İhtilali'ne giden yolu açmıştır.

Bu parçadan hareketle 18 - 19. yüzyıl felsefesi için aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Toplumu ilgilendiren konular ele alınmıştır.
- B) Edebi eserlerde felsefi sorunlara yer verilmiştir.
- C) Felsefenin halk arasında yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır.
- D) Büyük toplumsal hareketlere sebep olmuştur.
- E) Kullanılan kavramsal dil nedeniyle eserlerin anlaşılmasında güçlük yaşanmıştır.

Cevap: E